

Je třeba vědět, jak hovořit s potenciální obětí domácího násilí

3.10.2023 - Petr Andreas | 2. lékařská fakulta UK

Drobečková navigace

1. 2. LF
2. Fakulta
3. Články
4. Je třeba vědět, jak hovořit s potenciální obětí domácího násilí

Je třeba vědět, jak hovořit s potenciální obětí domácího násilí

Je třeba vědět, jak hovořit s potenciální obětí domácího násilí

Štítky

Rozhovor

Ve čtvrtek 9. listopadu se na 2. lékařské fakultě uskuteční konference **Domácí násilí: Jak ho rozpoznat a proč o něm mluvit** (program). Spoluorganizátorkou a přednášející je dr. Zuzana Ozaniak Strážová z Ústavu imunologie. V rozhovoru se ptáme, jak se k tématu dostala a jak domácí násilí a imunologie souvisejí.

MUDr. **Zuzana Ozaniak Strážová**, Ph.D., vystudovala všeobecné lékařství na 1. lékařské fakultě UK. V roce 2020 dokončila doktorát v oboru imunologie. Působí jako lékařka-vědkyně na Ústavu imunologie 2. LF UK a FN Motol. Věnuje se imunoterapii – léčbě nádorových onemocnění prostřednictvím imunitních buněk.

Čím vás problematika domácího násilí zaujala, abyste se mu začala věnovat i odborně, hrálo v tom roli dění v okolí nebo nějaká osobní zkušenost?

Byla to kombinace mého pracovního prostředí a osobní zkušenosti – oboje mi pomohlo pochopit důležitost práce na prevenci a podpoře obětí domácího násilí a vzbudilo můj odborný zájem. Už několikrát jsem se v ambulanci setkala s různými dopady domácího násilí, které vyústily v imunodeficienci, kvůli které nakonec pacient vyhledal lékařskou pomoc.

Jak přijdete na to, že jde o domácí násilí?

Dopracujeme se k tomu zdánlivě nevinnými otázkami. Zjistíme třeba, že pacienta nutí jeho partner či partnerka k nesmyslným dietám, řídí mu režim spánku a bdění nebo zkrátka jen vytvářejí takové životní situace, aby mu zabránili prožívat radost. V extrémních případech pak pacienti skutečně sdílejí své zkušenosti s ponižováním, omezováním nebo zastrahováním v domácím prostředí.

Myslím, že ačkoliv s fyzickým násilím se setkávají především lékaři urgentních příjmů, další formy domácího násilí se pak dostávají na povrch především u praktických lékařů, pediatrů, psychiatrů, ale i u nás imunologů.

A vaše vlastní zkušenost?

Mám zkušenost se stalkingem a controllíngem, která mi dala hlubší perspektivu a empatii vůči obětem domácího násilí. Teprve před pár lety jsem začala lépe chápat, jak děsivé může být žít v prostředí, kde jste vystaveni emocionálnímu nebo fyzickému násilí, a jak těžké je v takové situaci najít pomoc a oporu. Rozhodla jsem se tedy jako lékařka dovzdělávat a angažovat se v této problematice.

Jak vnímáte Česko v kontextu Evropy a Západu co do úrovně veřejného zájmu o domácí násilí a zároveň co do účinnosti jeho potírání?

Za ilustrativní považuji skutečnost, že Česká republika je jednou z posledních členských zemí EU, která doposud neratifikovala Úmluvu Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí – tzv. Istanbulskou úmluvu. Tím bychom se jako společnost zavázali, že implementujeme komplexní soubor opatření k prevenci a potírání domácího násilí – například zajištění psychosociální pomoci obětem nebo rychlého soudního stíhání pachatelů. V České republice, kde se domácí násilí dlouhodobě přehlíželo a považovalo se za soukromou záležitost, je to nezbytné. Téma domácího násilí by se také mělo stát součástí výuky na základních a středních školách. Tím bychom přispěli k osvětě a prevenci tohoto násilí již od mladého věku.

Téma domácího násilí by se mělo stát součástí výuky na základních a středních školách.

Jaké konkrétní fyziologické odezvy lze čekat, je-li někdo vystaven dlouhodobému stresu jako třeba v případě domácího násilí, a jak se vztahují k imunitnímu systému?

Každý stresové situace vnímá jinak, souvisí to s věkem, genetickou predispozicí, životními zkušenostmi nebo adaptačními schopnostmi. Vždy je to ale spojené s uvolňováním stresových hormonů a neurotransmiterů. Všechny imunitní buňky na sobě mají receptory pro stresové hormony, a reagují tedy například na vysoké množství kortizolu, které je typické pro chronický stres. Jinými slovy, každá imunitní buňka v našem těle ví, že jsme ve stresu. To se pak odráží ve funkci imunitních buněk a v jejich počtech. Běžným okem lze pak nejlépe pozorovat vliv dlouhodobého stresu na imunitní funkce u hojení ran, u nepříznivého průběhu infekcí nebo například při neadekvátní odpovědi na očkování.

Mohou být ti, kteří byli oběťmi domácího násilí v minulosti, stále náchylnější k některým nemocem? Funguje v tomto smyslu jakási negativní imunitní paměť?

Zde hrají skutečně velkou roli individuální vlastnosti jedince. Víme například, že někteří přeživší holocaustu se dožívají vysokého věku a náchylnější k nemocem nejsou. Zde ale velkou roli sehrává i to, zda se stresem pracujeme a jak. Některé oběti domácího násilí jsou v násilné domácnosti desítky let a postupně u nich může docházet k rozvoji komplexní posttraumatické stresové poruchy. Existují studie, které ukazují významné snížení takzvaných T-buněk po prožití traumatu. Ještě významnější je snížení u osob, které skutečně rozvinou komplexní posttraumatickou stresovou poruchu. T-buňky nás významně chrání například před virovými infekcemi, ale i před nádory, a proto jejich pokles vede k vyšší nemocnosti a riziku rozvoje nádorového onemocnění. Zároveň bylo ukázáno, že T-buňky u lidí, kteří prožili nějaké trauma, mění svůj charakter a rychleji stárnou.

Každá imunitní buňka v našem těle ví, že jsme ve stresu.

V posledních letech se stal jednou z nejzkoumanějších nemocí nejen mezi imunology covid-19. Existuje studie nebo plyne z nějakého výzkumu, zda lidé žijící v toxických vztazích jsou této nákaze přístupnější nebo při onemocnění zranitelnější?

V první řadě bych ráda zdůraznila, že pandemie covid-19 měla zásadní dopad na prevalenci domácího násilí. Dokládá to množství českých i zahraničních studií, které vycházejí ze statistik pomáhajících organizací a intervenčních center. Lidé trávili více času zavření spolu v jedné domácnosti a opatření spojená s lockdownem vytvořila zcela specifické podmínky pro domácí soužití. Nouzový stav dále přispěl k sociální izolaci obětí, které neměly možnost se obrátit na další členy své rodiny nebo přátele.

Zároveň výrazně vzrostlo ekonomické násilí a pestrá škála psychického násilí od vyhrožování a ponižování přes vydírání, výhrůžky nebo vyhrožování zbraní. V některých organizacích poskytujících komplexní pomoc obětem domácího násilí v České republice pak dokonce během podzimní vlny pandemie byl zaznamenán až 50procentní nárůst telefonátů a internetových dotazů oproti stejnému období v roce 2019.

A přestože jsou oběti domácího násilí často vystaveni permanentní kontrole partnerem i mimo pandemii, covidová pandemie často přinesla zvýšení intenzity násilných situací.¹

Je doloženo, že násilí mezi intimními partnery, ať psychické nebo fyzické, zvyšuje náchylnost k virovým infekcím, jako jsou například infekce herpes virem nebo virem lidské imunodeficiency. A také že dlouhodobý psychický stres zvyšuje náchylnost k onemocnění chřipkou nebo tuberkulózou. Nevím ale nyní o studii, která by hodnotila domácí násilí v kontextu oslabené obranyschopnosti vůči SARS-CoV2.

Je doloženo, že násilí mezi intimními partnery, ať psychické nebo fyzické, zvyšuje náchylnost k virovým infekcím.

Jaké podněty a setkání stály za záměrem uspořádat konferenci o domácím násilí na půdě 2. lékařské fakulty?

O domácím násilí mluvíme s mediky, velmi to u nich rezonuje. Vždy se otevírá dlouhá diskuse a studenti přicházejí s dotazy i po výuce. Přestože je studium medicíny nesmírně náročné a jsou předměty, které si získávají většinu pozornosti, nelze opomíjet skutečnost, že lékaři patří k profesím první linie. Měli by být proto důkladně proškolení o znacích týrání a způsobu, jak hovořit, nebo naopak nehovořit s potenciálními oběti, která se před nimi objeví.

Konferenci jsme se rozhodli uspořádat společně s naším děkanem Markem Babjukem, fakultními ombudsmeny Šárkou Tomovou a Martinem Zielinou, též lékařským etikem, a chirurgyní a vědkyní Barborou East. Chceme nabídnout hlubší pohled a různé perspektivy všem studentům Univerzity Karlovy, kterým není domácí násilí lhostejné.

¹ Data jsou převzata z Nyklová, Blanka, Dana Moree: *Násilí na ženách v souvislosti s covid-19*, 2021.